

2023-09-11

Utvärdering och uppföljning av forskningsverksamhet vid Institutionen för lärarutbildning, Högskolan Dalarna

Sakkunnig bedömaregrupp:

Daniel Sundberg, ordförande, professor i pedagogik, Linnéuniversitetet, Institutionen för didaktik och lärares praktik

Anne Lillvist, Fil. Dr. psykologi, professor i pedagogik med inriktning förskola, Mälardalens universitet, Akademin för utbildning, kommunikation och kultur

Peter Erlandson, professor i pedagogik, Linnéuniversitetet, Institutionen för didaktik och lärares praktik

Sammanfattning

Forskningen som bedrivs vid Institutionen för lärarutbildning (ILU), Högskolan Dalarna (HDa) sorterar under det utbildningsvetenskapliga området. Inom svensk utbildningsvetenskap utgör pedagogik och didaktik tillsammans med pedagogiskt arbete de större ämnesområdena vid landets lärosäten. Pedagogiskt arbete vid HDa placerar sig genom dess forskningsverksamhet centralt inom utbildningsvetenskap, samtidigt som ILU:s vetenskapliga profil inom svensk utbildningsvetenskap ännu inte blivit distinkt.

Forskningsverksamheten inom den nuvarande Institutionen för lärarutbildning som bildades januari 2021 och kunskapsområdet pedagogiskt arbete har i hög grad vuxit underifrån, utifrån de lärarprogram som lärosätet har examensrättigheter för, vilket blir tydligt i de forskningsgrupper som etablerats. Institutionens forskning har en nära anknytning till de pedagogiska professionernas yrkesutövning, praktisknära forskning, med en nära samverkan med avnämare, däribland lärarprogrammen som dess styrkeområden.

Den pågående omorganiseringen i riktning mot ”institutionsvisa sammanhållna akademiska miljöer” har innehållit en ambition att tydliggöra en profilering av forskningsverksamheten kring teman som är mer generella och övergripande och kan binda samman de olika gruppernas olika forskningsintressen. Bedömargruppen ser nödvändigheten av en sådan styrning mot större, bredare forskningsprogram som förmår samla och generera synergier i en stabil långsiktig fokusering. Under ett starkt relevansstryck att producera forskning, nyttig för olika lokala behov och frågor, har behoven av mer långsiktig samlande konceptuell och begreppslig utveckling inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete blivit eftersatt.

I rapporten identifieras flera utmaningar för att vidmakthålla och vidareutveckla den positiva utveckling som inletts i takt med att pedagogiskt arbete som kunskapsområde konsolideras vid HDa. Ett viktigt konceptuellt arbete med att definiera, rama in och att initiera mer långsiktiga teman, frågeställningar för att bygga en mer samlad kunskapsbas och frigöra synergivinsten i forskningen för pedagogiska professioner och samtidigt nå internationellt hög kvalitet behöver stärkas. Det handlar om långsiktiga och centrala forskningsstrategier och satsningar i välavvägd balans med forskarinitierad- och styrd utveckling och växt underifrån genom tydliga, transparenta målsättningar, beslutsvägar och villkor.

Utvärdering och uppföljning av forskningsverksamhet vid Institutionen för lärarutbildning, Högskolan Dalarna

Bakgrund

Följande kollegiala utvärdering syftar till att granska forskningsverksamheten vid Institutionen för lärarutbildning (ILU), Högskolan Dalarna (HDa), Däri ingår då att dels granska huruvida forskningen lever upp till de krav som finns i Högskolelagen och i Högskoleförordningen, dels granska verksamheten i förhållande till Högskolan/institutionens uttalade mål och strategier. Genom att identifiera forskningsverksamhetens svaga och starka sidor liksom utvecklingsmöjligheter ämnar rapporten ge förslag till fortsatt forskning av god kvalitet.

En tydlig gemensam nämnare för merparten av forskningsverksamheten vid ILU kan relateras till kunskapsområdet pedagogiskt arbete. Pedagogiskt arbete etablerades som forskarutbildningsämne 2017 vid HDa. Sedan starten av forskarutbildningen i Pedagogiskt arbete, ht 2018, har antalet doktorander anställda vid högskolan mer än tredubblats (från 8 till 27, varav 21 är anställda vid ILU). Forskningsverksamheten är således inne i en dynamisk och expanderande utvecklingsfas, där vissa profiler håller på att formeras.

Forskningsverksamheten inom ILU befinner sig i en omorganisation där tidigare akademi för *Utbildning, Hälsa och samhälle* och forskningsprofilen, *Utbildning och lärande*, ersatts av en institutionsorganisation. Något som också inneburit vissa förändringar beträffande forskningsgrupper och tematiska profiler. Forskningsverksamheten inom ILU och kunskapsområdet pedagogiskt arbete vid HDa befinner sig följaktligen i ett förändringsskede, där en etableringsfas håller på att övergå i en konsolideringsfas. I denna förändring framträder frågor kring kunskapsområdets definiering, avgränsning liksom dess ledning, organisering och uppföljning. Rapporten tar särskilt fasta på vad som vid en utifrån-bedömning framstår som viktiga vägval, liksom lovande tendenser i utvecklingen.

Granskningens syfte och frågeställningar

I enlighet med uppdraget syftar granskningen till att så långt det är möjligt (1) säkerställa att samtliga institutioners forskningsverksamhet uppfyller de krav som finns i Högskolelagen och i Högskoleförordningen, att (2) identifiera forskningsverksamhetens svaga och starka sidor och dess utvecklingsmöjligheter i relation till forskningsverksamhetens uttalade mål och strategi. Därtill är avsikten att utvärderingen ska bidra (3) stärka förutsättningarna att fortsatt bedriva forskning av god kvalitet.

I rapporten formuleras, utifrån bedömningar av forskningsverksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat, råd och rekommendationer, baserade på institutionens självvärdering, intervjuer och övrigt underlag. Dessa råd och rekommendationer riktar sig till framför allt institutionernas fortsatta arbete att vidareutveckla forskningsverksamheten, men inbegriper också en gruppnivå samt en övergripande högskolenivå.

Underlag

Det huvudsakliga underlaget för granskningsrapporten är den självvärdering av forskningsverksamheten vid Institutionen för lärarutbildning (ILU¹), som genomförts baserat på åren 2018–2022. Här ingår även en hel del kvantitativa underlag såsom publikationslistor från DIVA (registrerade 2022-12-31, där minst en författare är anställd vid institutionen). Även tidigare utvärdering av forskningsverksamheten har utgjort bakgrundsmaterial (Dure15, Dalarna University Research Evaluation) samt Högskolans strategidokument och dess webbsidor.

Bedömningen grundar sig också i ett platsbesök som bedömargruppen genomförde 2023-06-12-13. Vid detta platsbesök genomfördes 6 intervjuer med representanter för olika lednings- och medarbetarfunktioner:

- *Forskningsgruppsledare/forskare* för Förskoledidaktiska forskningsgruppen, Bilddidaktiska forskningsgruppen, Idrottspedagogiska forskningsgruppen, Läs- och skrivdidaktiska forskningsgruppen (gruppintervju 1).
- *Forskningsgruppsledare/forskare* för Pedagogiskt ledarskap och pedagogiska miljöer, forskningsgruppen De samhällsorienterande ämnenas didaktik, forskningsgruppen Utbildningshistoria, forskningsgruppen Samverkan (gruppintervju 2).
- *Forskningsgruppsledare/forskare* för Matematikdidaktiska forskningsgruppen, Forskningsgruppen naturvetenskapernas och teknikens didaktik, Yrkesdidaktiska forskningsgruppen (gruppintervju 3).
- Fyra *doktorandrepresentanter* (gruppintervju 4).
- Samtal med *dekan*.
- *Samtal med institutionens linjeledning*, prefekt, proprefekter, avdelningschefer (gruppintervju 5).

1 Kunskapsområdet: sakkunnigkommitténs uppfattning

Pedagogiskt arbete växer fram i anslutning till lärarutbildningsreformen 2000, då i första hand som ett forskarutbildningsämne. Det svarade mot två olika behov som lärarutbildningskommittén liksom flera lärosäten identifierat. Dels handlade det om att skapa en vetenskaplig bas för lärarutbildningen, där flera olika discipliner och eller ämnen kunde ingå. Dels handlade det om att öppna upp forskarutbildningsmöjligheterna för studerande med lärarexamen utan att behöva komplettera med ämnesstudier. Regeringen inrättade för dessa ändamål en nationell forskarskola i pedagogiskt arbete som förstärkte lärarutbildningens akademisering och vetenskapliga grund. De avgränsningar som görs för pedagogiskt arbete

¹ Institutionen för lärarutbildning (ILU): Matematikdidaktik, Naturvetenskap, Pedagogiskt arbete, Pedagogik, samt Bild. I ett rektorsbeslut 19 oktober 2020 (HDa 1.5-2020/303) beslutades att ”de identifierade sammanhållna akademiska miljöerna ska organiseras i fem institutioner”. Ett beslut som sedan implementerades 1 januari 2021.

som kunskapsområde är att det ska ta sin utgångspunkt i den pedagogiska yrkesverksamhetens teori och praktik. Det betonas att praktiska professionsfrågor ska stå i centrum och studeras utifrån klassrums perspektiv. Men det är snarare som ett öppet kunskapsområde som det organiseras vid olika lärarutbildningar, alternativt ”forskningsfält”. Arbetet med att definiera pedagogiskt arbete som ämne har pågått vid olika lärosäten, där HDa ingår som en nod i ett nationellt nätverk. Det har allmänt setts som en styrka att området, åtminstone initialt, är öppet för olika teoretiska perspektiv, metoder, frågeställningar och forskningsobjekt för att anpassa sig till professionens frågor och behov. Samtidigt har också företrädare pekat på otydligheter organisatoriskt, vetenskapligt och kompetensmässigt, vilket skapat svårigheter att åstadkomma en samlad kunskapsutveckling.

Forskningsverksamheten vid Institutionen för lärarutbildning (ILU) har utifrån denna bakgrund vuxit fram utifrån en nära innehållslig relation till de lärarutbildningar som bedrivs vid högskolan och som ILU har det övergripande ansvaret för. Basen för den lärarutbildningsinriktade forskningen vid högskolan har sedan slutet av 1990-talet byggts kring olika ämnesdidaktiska miljöer, vilka haft ett gemensamt ansvar för kunskapsutvecklingen även inom utbildningarnas mer gemensamma utbildningsvetenskapliga och allmäntdidaktiska delar. Under det senaste decenniet har sedan pedagogiskt arbete som kunskapsområde vuxit fram, först med bas i lärarutbildningarna och som huvudämne på avancerad nivå, och sedan 2017 som område, tillika forskarutbildningsämne, på forskarnivå vid HDa. Pedagogiskt arbete kan beskrivas vara i en fas av konsolidering där vissa gemensamma teman, över mer specialiserade forskningsfält, nu håller på att sätta avtryck och bilda kluster av forskningsfrågor/teman.

Vid Högskolan Dalarna avgränsas området (tillika forskarutbildningsämnet och huvudområdet på avancerad nivå) pedagogiskt arbete till att behandla institutionella pedagogiska praktiker inom förskola, skola och högskola, det vill säga de praktiker som är statligt styrda genom lagar och förordningar. Undervisning, lärande, omsorg och fostran (och deras förutsättningar) är områdets centrala kunskapsobjekt. De ses som integrerade processer vars inbördes relationer är angelägna att studera med utgångspunkt i olika didaktiska och ämnesdidaktiska frågor. Det är dock inte klart huruvida pedagogiskt arbete vid HDa ska i första hand förstås som ett ämne, eller definierat kunskapsområde eller som ett mång-, tvär- och interdisciplinärt fält. Även om ambitionerna har varit att hålla öppna gränser är det oundvikligen så att kunskapsområden/forskningsfält kommer att avgränsa sig internt mot andra ämnen, fält, discipliner liksom av olika externa krafter, behov och förväntningar. Denna position mellan interna akademiska och externa professionsintressen återspeglas i den dubbla bestämningen, att utveckla kunskap *om* och *för* lärarprofessionernas yrkesutövning.

Under de senaste fem åren har forskningsverksamheten som bedrivs av disputerade lärare och doktorander idag anställda vid ILU organiserats i ett antal tematiska forskningsgrupper som fungerar som mötesplatser för alla kategorier av lärare med intresse för ett visst ämnesdidaktiskt eller professionsspecifikt forskningsfält av relevans för lärarutbildningsområdet. Men en omfattande lärarutbildningsrelaterad forskning bedrivs även inom andra institutioner (särskilt ISLL, IHOV och IKS). Det är emellertid oklart om denna forskning räknas in i kunskapsområdet pedagogiskt arbete vid HDa och utgör en del av helheten eller om den utifrån sina organisatoriska tillhörigheter får delvis en annan inramning och status, till exempel om de omfattas av strategier, medelstilldelningar, uppföljningar som görs relaterat till kunskapsområdet pedagogiskt arbete.

Det är vidare oklart vilka forskningstraditioner som området bygger på och utvecklas från. Inga övergripande definitioner av kunskapsområdets centrala begrepp, eller teoretiska/metodologiska ansatser har utvecklats specifikt vid HDa. Ett övergripande mål för forskningsverksamheten är enligt strategidokumentet att under de kommande åren dels ytterligare konsolidera de befintliga forskningsgrupperna och deras nära koppling till institutionens mer specifika utbildnings- och samverkansuppdrag ("sammanhållna akademiska miljöer"), dels att vidareutveckla två ämnesövergripande forskningsprogram, dvs. särskilt prioriterade forskningsinriktningar. Det senare är ett uttryck för en sådan ambition att tydliggöra inte bara ILU:s forskningsprofil, utan också ämnesmässigt och konceptuellt tydliggöra en bas för forskningsverksamheten. Bedömargruppen finner här att de båda temana, *Ämneslitteracitet, läsning och skrivning i alla ämnen och skolformer* samt *Ledarskap/lärarskap i pedagogiska praktiker* är väl valda och att ett nödvändigt arbete inletts.

En öppen definiering av pedagogiskt arbete har gett ett område med mycket stor bredd innehållsligt. Såväl seniora som juniora forskare uttrycker en oklarhet om det är *ett* forskningsområde, eller en mer administrativ organisatorisk kategori, alternativt en tvärvetenskaplig mötesplats som skapas kontinuerligt. HDa-profilen uppfattas generellt bland medarbetare vara samverkan med regionen och praktikinära forskning, men denna profil är alltså relativt odefinierad, formmässigt (sätt att bedriva praktikinära forskning i samverkan) och innehållsligt (frågor/problem som klassificeras praktikinära), även om vissa innehållsliga bestämmelser håller på att utvecklas (särskilt då genom de två programmen mot ledarskap/lärarskap respektive ämneslitteracitet). Hittills kännetecknas alltså pedagogiskt arbete vid HDa närmast av en organisatorisk och inte en innehållslig definiering. Kunskapsområdet är innehållsligt öppet och relativt odefinierat alltjämt. De flesta seniora och juniora forskarna har primärt en organisatorisk tillhörighet till ILU, institutionens avdelningar och respektive ämnen, snarare än en tydlig institutionsövergripande ämnesmässig/kunskapsmässig tillhörighet. För de senioras del har de etablerat band till, i många fall, ämnesdidaktiska miljöer vid andra lärosäten alternativt lokalt vid HDa. Doktorander uttrycker generellt sett, erfar bedömargruppen, också svagare ämnesband till pedagogiskt arbete.

Förhållanden mellan grundforskning och tillämpad forskning är relativt otydligt framskrivna och mindre diskuterat bland företrädare inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete. Emedan relevansstrycket är starkt att producera forskning, nyttig för olika lokala behov och frågor, är behoven av mer långsiktig konceptuell och begreppslig utveckling inom pedagogiskt arbete mindre uttalat. Det finns därtill svagare incitament (till exempel finansieringsvillkor) till att arbeta med denna typ av grundforskning inom kunskapsområdet. Visst konceptuellt arbete med att definiera och rama in pedagogiskt arbete som kunskapsområde sker inom ramen för introducerande forskarutbildningskurser, men generellt råder i forskningskulturen en starkare studieobjektorientering och specialisering, snarare än kunskapsobjektorientering mot vissa delade och mer generella kunskapsobjekt/frågor. Detta får bl.a. till följd av att doktorander kan uppfatta en osäkerhet vad som gäller inom pedagogiskt arbete kring olika kvalitetsaspekter och avhandlingskonventioner, eller vilka problem/frågor som kan räknas in eller faller utanför området.

Nationella nätverk har etablerats inom pedagogiskt arbete, men området har formerats relativt olikartat vid olika lärosäten. Emedan vissa lärosäten driver frågan att etablera pedagogiskt arbete som ett sammanhållet ämne, har flera andra, däribland HDa, valt att huvudsakligen se pedagogiskt arbete som ett öppet kunskapsområde, som en organisatorisk kategori, snarare än en ämneskategori. De internationella nätverken som forskare hänvisar till är framför allt

ämnesdidaktiska. De nationella nätverken upprätthålls bland annat av externa gästforskare, forskningsledare, samarbeten inom forskarskolor och ämnesdidaktiska konferenser. Förhållanden mellan ämnena inom det tvärvetenskapliga området pedagogiskt arbete är av mer pragmatisk karaktär (didaktik-ämnesdidaktik), inklusive ILU-forskning vs lärarutbildningsrelevant forskning vid andra institutioner. Det har förändrats med omorganisationen och är huvudsakligen baserat på lärarutbildningsförhållanden lokalt (inte forskningssamverkan). Det finns ett gemensamt utbildningsvetenskapligt seminarium som syftar till att hålla samman en samverkan, även om flera av doktoranderna uttrycker att de inte har så stort innehållsligt utbyte av dessa seminarier.

Förhållanden mellan etablerade och nya inriktningar/miljöer/grupper (t.ex. bild, förskoledidaktik, yrkesdidaktik, samverkansforskning) är öppna och det är inte ovanligt med olika dubbelanslutningar bland medarbetarna. Forskargrupperna är horisontellt organiserade i och med att forskningsmedel inte fördelas prestationsbaserat, utan att alla grupper har samma resurser att tillgå. Innehållsligt svarar de mot de lärarutbildningsprogram som man för nuvarande har examensrättigheter för och häri ligger en väsentlig indirekt styrning av forskningsgruppernas innehållsliga inriktning, liksom deras förutsättningar att växa. Ledningen uttrycker att det på sikt inte bör finnas fler än 11 grupper, utan snarare färre, och försök görs för att hitta teman över olika grupper. Det finns dock ingen policy om hur man startar eller lägger ned en forskningsgrupp. Teman och aktuella frågor på en högskoleövergripande nivå (hållbar utveckling, digitalisering, relationella aspekter, bildning och demokrati) riskerar krocka med en profilering på institutionsnivå och bidrar till en oklar profilering externt. Tema-områdena har dock en svag samordnande roll i forskningsverksamheten hittills. Förhållanden mellan forskningsgrupper och de två nya forskningsprogrammen är också under formering. Vissa forskningsgrupper uppfattar inte forskningsprogrammen som tydligt förankrade och kommunicerade, utan som i huvudsak del av en top-down strategi att styra om forskningsgrupperna mot någon form av gemensam profilering. Det framstår här viktigt att säkerställa en bred forskarmedverkan i den fortsatta utvecklingen av forskningsprogrammen för att få ett konstruktivt möte och samverkan mellan ledningsstrategiska satsningar och forskarinitierad/-styrd tillväxt.

2 Förutsättningar: organisation och resurser

Inom ILU vid HDa kan man räkna in ca 120 medarbetare (124 i förteckningen). Antalet forskare (juniora och seniora) har ökat sedan 2017. Fördelningen av medarbetare på de olika nivåerna är:

Professorer: 3 professorer, 4 gästprofessorer, 3 seniorprofessorer

Lektorer: 31

Doktorander: 18

Adjunkter: 46

Övriga anställningsformer: 19

Cirka hälften av antalet medarbetare är forskningsaktiva medarbetare om vi däri inkluderar professorer, lektorer och doktorander. Fördelningsmässigt används hälften av de tillgängliga forskningsresurserna till forskarutbildning och doktorander. Den andra halvan av institutionens forskningsverksamhet, som 2022 motsvarades av sammanlagt tio personår (p.å.), bedrevs av lektorer (5,3 p.å.), docenter (2,4 p.å.), tillsvidareanställda professorer (1,1 p.å.), disputerade adjunkter (0,6 p.å.), seniorprofessorer (0,3 p.å.), och gästprofessorer (0,3

p.å.). Detta medför att sett i personår utgör doktorandernas forskning hälften av de forskningsresurser som läggs ut varje år (20,6 personår).

Sammantaget framstår balansen mellan juniora och seniora forskare som god, även om den under den närmaste tiden kommer att förändras i takt med att flera av de antagna doktoranderna kommer att disputera. Som helhet kan institutionen beskrivas som i huvudsak undervisningsorienterad, då mer än hälften av dess medarbetare inte bedriver forskning inom ramen för sin anställning. Strategiska satsningar på att rekrytera doktorander till olika eftersatta lärarutbildningsrelevanta forskningsområden har dock de senaste åren bidragit till att successivt understödja en mer forskningsintensiv verksamhet. Det finns utarbetade rekryteringsplaner och -strategier för att säkerställa en sådan utveckling framgent. Den är dock beroende av interna medel och samverkansresurser, varför det finns skäl att särskilt uppmärksamma att nya satsningar kommer att krävas för att understödja den påbörjade utvecklingen.

Det finns också skäl att uppmärksamma en relativt hög andel externa huvudhandledare inom vissa forskningsgrupper. Rekryteringssituationen och rekryteringsbasen förefaller markant skilja sig åt för de olika ämnena/grupperna/inriktningarna, vad gäller möjligheterna att rekrytera såväl studerande, doktorander, lektorer som forskningsledare och professorer. För att säkerställa en långsiktig tillväxt utan att vara för beroende av extern rekrytering ser bedömargruppen ett behov av ett intensifierat arbete med att skapa tydliga karriärvägar för lektorer vid ILU. Här skulle till exempel ett nytt docentmeriteringsprogram tillsammans med utlysningar av biträdande lektorat, gästforskare som knyts starkare till programmen och kunskapsområdet pedagogiskt arbete kunna spela en viktig roll.

Forskningslektorat/gästforskare kan till exempel knytas till att stärka den gemensamma kunskapsbasen inom pedagogiskt arbete genom att hålla i forskarutbildningskurser, initiera gemensamma antologiprojekt, ansökningsseminarier, publicerings-workshop etc. I stället för att sprida ut resurserna framstår det viktigt att hitta strategier för att samla och koncentrera resurser för en stark högkvalitativ forskning. Det utbildningsvetenskapliga seminariet skulle här kunna få en ny inriktning. Hittills har det fungerat mer som ett seminarium som visar på bredden av olika forskningsprojekt, men inte lika tydligt använts för en gemensam teori- och metodutveckling inom pedagogiskt arbete, erfar bedömargruppen.

Antalet externt finansierade forskningsprojekt har ökat något på senare år. Men, här föreligger ett viktigt utvecklingsområde för att säkra en fortsatt forskningsverksamhet på hög internationell nivå liksom en fortsatt volymmässig forskningsexpansion. Strukturer och processer för att stödja forskningen har utvecklats sedan etableringen, liksom ett administrativt och juridiskt stöd, inklusive former för etikprövning, som hittills bedöms varit adekvat och ändamålsenligt. Nya utmaningar väntar dock forskningsverksamheten i den pågående omorganisationen där en viss organisatorisk dynamik kan skapa svårigheter i att vidmakthålla och säkra en välfungerande infrastruktur och transparenta beslutsvägar mellan de olika ledningsnivåerna. Rent organisatoriskt och lokalmässigt så finns medarbetare inom lärarutbildningen som bedriver forskning relaterat till kunskapsområdet pedagogiskt arbete utplacerade på olika enheter. Här framstår det viktigt att tydligt kommunicera roll- och ansvarsområden för de olika funktionerna på ett involverande sätt framgent.

Forskningen som bedrivs vid ILU är organiserad i elva forskningsgrupper. Grupperna är skapade eller framväxta med utgångspunkt utifrån de lärarutbildningsprogram och lärarutbildningsämnen som finns vid institutionen (se beskrivning av kunskapsområdet), det vill säga förskollärarexamen (UVK, VFU och det förskolepedagogiska området),

grundlärarexamen F–3 och 4–6 (UVK, VFU samt matematik, SO, NO/teknik och bild), ämneslärarexamen (UVK, VFU samt matematik och bild) och yrkeslärarexamen (UVK, VFU och yrkesdidaktik). Utöver dessa professionsutbildningar har institutionen också ett relativt omfattande samverkansuppdrag, där medarbetare vid ILU ansvarar för dess forskningsförankring. Samverkan sker genom till exempel SBS (Samverkan för Bästa Skola), Matematiklyft, handledarutbildningar och övrig kompetensutveckling för lärare och skolledare. ILU, ansvarar även för, förutom program på grund- och avancerad nivå, magisterprogram och forskarutbildning i pedagogiskt arbete.

Fördelning av medel mellan de 11 grupperna är ej prestationsbaserad, dock finns en inbyggd spänning mellan individer vs grupper i de meriteringssatsningar (om 30 % forskningstid under 2 år) som fördelas. Före omorganiseringen var grupperna mer av kollegiala mötesplatser. Nu tilldelas de rollen skarpare som forskningsgrupper, men det saknas alltså en explicit idé om vad som konstituerar en forskningsgrupp eller efter vilka kriterier och villkor de arbetar efter. De är primärt en strategiskt viktiga områden för utbildningen. Adjunkter ska medverka heter det i strategidokumentet (t.ex. i form av pågående magisteruppsatser), men oklart om de gör det i en hög utsträckning. Det finns insatser som behöver göras för att säkerställa en tydlig roll- och ansvarsfördelning liksom forskningsgruppernas villkor i kvalitetssäkringsarbetet. Bedömargruppen erfar vidare att vissa forskargrupper uppfattar sig sakna inflytande över resursfördelningssystemet och dess process i den pågående omorganiseringen.

Förhållanden mellan pedagogiskt arbete som område och de fyra olika institutionerna kopplade till lärarutbildningen har i viss mån en etablerad samverkan (lärarutbildningen centralt vs institutionerna lokalt) i form av ett sammanhållande utbildningsvetenskapligt seminarium och vissa institutionsövergripande kurser. Det finns dock exempel på organisatorisk splittring där forskningsgrupper hamnat på två olika institutioner (och på olika campus). Kunskapsområdet förändras i implementeringen av institutionernas nya forskningsorganisation, från en sammanhållen lärarutbildningsprofil till ”institutionsvisa sammanhållna akademiska miljöer”. Förändringar innebär bl.a. hur forskningsgrupperna leds och organiseras (samordning, seminarier etc.). Förhållanden mellan exempelvis arbetsgruppen för forskning, den seniora referensgruppen för forskning, den institutionsöverskridande professorsgruppen för lärarutbildning, och ledare för de olika forskningsgrupperna förefaller i omorganisationen blivit oklar. För bedömargruppen framstår en viktig uppgift, kanske framför allt för den seniora referensgruppen, vara att initiera mer långsiktiga teman, frågeställningar inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete som olika forsknings- och avhandlingsprojekt från olika grupper/inriktningar kan knytas till för att bygga en mer samlad kunskapsbas och möjliggöra synergivinst.

3 Forskningens genomförande, resultat, genomslag och professionsrelevans

När det gäller publiceringar i en jämförelse mellan 2018 och 2022 kan man se att antal publiceringar har ökat, vilket är att förvänta med tanke på högskolans personaltillväxt. Publiceringsmönstren är ungefär de samma mellan de tidpunkterna, och inte anmärkningsvärda åt något håll. Den höga närvaron av seniora externa forskningsledare bidrar sannolikt med den relativt, för ämnet, goda närvaron i Web of Science (WoS). Man kan notera att en liten grupp forskare står för en hög andel av citeringarna i WoS. Till exempel står de 8 första artiklarna som finns i publikationslistan 2018–2022 för cirka 1200 citeringar.

Drygt 850 av dem återfinns kopplade till en publikation inom Astrofysik. Även om det här naturligtvis är en god prestation och det naturligtvis är en publikation som höjer institutionens citeringskraft, går det inte att komma ifrån att astrofysik befinner sig långt från det förenande kunskapsområdet pedagogiskt arbete med tillhörande forskarutbildningsämne och detta områdes kärnfrågor. Den sammanlagda produktionen, inklusive närvaron och synligheten internationellt är dock på intet sätt dålig.

Man kan märka att det stora flertalet publikationer i WoS i första hand rör de ämnesdidaktiska specialiserade fälten, som bara i bred mening kan räknas till kunskapsområdet pedagogiskt arbete. Hade området varit ämnesdidaktik hade situationen varit en något annan. Internationellt finns det idag en stor mängd mindre specialfält för ämnesmässiga didaktiska inriktningar som relativt snabbt kan ge läsningar och citeringar inom de fälten. En forskningsfragmentisering i små specialfält är inget speciellt för de pedagogiska fälten bör dock tilläggas. Men, om det fästes alltför hög vikt vid citeringar i WoS innebär det att det finns en tydlig incitamentsstruktur som pekar i riktningen mot ökad specialisering inom mycket avgränsade ämnesdidaktiska områden (givet att det är citeringar som eftersträvas). Nackdelen med detta är att närvaron i de äldre, bredare, och i det allmänpedagogiska/-didaktiska rummet, mer kända tidskrifterna inte premieras. Publiceringar i sådana tidskrifter ger i regel betydligt färre citeringar, men de pekar å andra sidan på intresse för, och kompetens i, mer övergripande och grundläggande pedagogiska/didaktiska frågor. På sikt skulle det vara önskvärt att se fler publikationer i de bredare, och klassiska, tidskrifter som finns inom utbildningsvetenskap ("sciences of education"). Det skulle dels bidra till att etablera en starkaste intern identitet i relation till huvudämnet, och dels bidra till att göra högskolan nationellt mer synlig på de pedagogiska fälten. Forskningsprogrammen skulle kunna bidra med att stimulera forskning i den riktningen och därmed också bidra till att bygga större sammanhållna forskningsmiljöer.

När det gäller doktorsavhandlingar, som är en stark indikator för forskningsmiljöns välmående kan man konstatera att 15 avhandlingar har producerats 2018–2022. Med tanke på att forskarutbildningen i pedagogiskt arbete är relativt nystartad är det inget att förvåna sig över att de flesta av de färdigställda avhandlingarna är delvis producerade på annat lärosäte som fått stå värd för doktoranden.

Man kan också märka att de publiceringar som inte tilldrar sig uppmärksamhet i WoS delvis markerar en högre närvaro inom det pedagogiska fältet. Här märks igen en kluvenhet på institutionen och inom det på många andra sätt, både för institutionen och HDa:s lärarutbildningar, förenande kunskapsområdet pedagogiskt arbete. Å ena sidan en specialisering inom små avgränsade ämnesdidaktiska fält, och å andra sidan en närvaro inom det bredare fältet pedagogiskt arbete i mindre prestigefyllda tidskrifter, och forskningsstrategier som dock ger mer utrymme för att utveckla fältet pedagogiskt arbete lokalt. Det här om utmaningen att hålla ihop, och utveckla, den generella kunskapsutvecklingen av grundforskningskaraktär inom pedagogiskt arbete, och den mer specialiserade ämnesdidaktiska forskningen.

Medelstilledningen är sannolikt en stark motor i institutionens forskningsutveckling. Institutionens forskning är endast i begränsad utsträckning externfinansierad. Det är inget anmärkningsvärt för ett mindre lärosäte med ny forskarutbildning. Dessutom är de pedagogiska ämnesområdena av tradition underfinansierade i relation till andra ämnen. Man kan dock märka att de projekt som är externfinansierade har en relativt smal avgränsning. Detta är inte något att förvånas över. Men det betyder också att det knappast går att bygga en

stark miljö för forskning i pedagogiskt arbete som är hållbar över tid med utgångspunkt i endast externa medel. Man kan också märka att dominerande forskare, forskningsledare i de ämnesdidaktiska grupperingarna i hög utsträckning är externa. De har sin huvudsakliga anställning vid annat lärosäte. Samtidigt som dessa seniora forskare naturligtvis är en tillgång för institutioners forskning, och för möjligheterna att få in externa medel, är det också en begränsning, eftersom dessa forskare inte på ett självklart sätt identifierar sig med institutionen eller högskolan som sådan och deltar i det mer övergripande kvalitetsarbetet, eller har någon självklar samhörighet i kollegiet utanför sin egen forskargrupp. Det vill säga man kan även här se en inbyggd organisatorisk splittring inom pedagogiskt arbete som försvårar en sammansmältning mot koncentrerad forskningssatsning inom kunskapsområdet.

Man kan här tänka sig olika lösningar för att å ena sida tillfredsställa både fortsatt smalare ämnesdidaktisk forskning och å andra sidan premiera utvecklingen för ökad forskningsnärvard på det bredare fältet pedagogiskt arbete. Till exempel skulle man i relation till de ny startade forskningsprogrammen kunna tänka sig satsningar av mer grundforskningskaraktär som löper över längre tid, och parallellt med dessa också starta specialiserade satsningar av mer ämnesdidaktiskkaraktär. Satsningarna skulle kunna löpa över olika lång tid. Och ett ansökningsförfarande med tydliga bedömningskriterier, och gärna externa läsare, skulle säkerställa kvalitén.

Naturliga kontakter med andra lärosäten och nätverk finns inbyggda i organisationen idag, på grund av den höga närvaron av externa forskare. Det vill säga, samtidigt som detta delvis är en svaghet när det gäller att bygga en enhetlig struktur och sammanhållen forskning under det övergripande kunskapsområdet pedagogiskt arbete, är det också en styrka. Högskolan Dalarna är långt ifrån en isolerad ö. Tvärtom är utbytet med större lärosäten, universitet, tämligen välutvecklat och bärs av de externa forskningsledare som intar en viktig plats i miljöerna.

När det gäller forskningens struktur kan man även när det gäller medelstilldelningen notera dubbla linjer. Å ena sidan kan man märka de externa medel som erbjuds av större externa forskningsfinansiärer, VR, Forte, Riksbanken, Kamprad et cetera. Medelstilldelningen är i dessa fall starkt konkurrensutsatt och även om HDa på sikt skulle lyckas öka andelen extern forskning från dessa finansiärer kommer det knappast att vara tillräckligt för att bygga upp en stark intern forskarmiljö. Institutionsinterna sökmöjligheterna måste finnas, men också andra och lokala vägar. För HDa spelar i det här fallet PUD en viktig och för den professionsinriktade forskningen en central roll.

PUD organiserar samarbetsprojekt mellan enskilda forskare/forskargrupper och lokala skolor, och finansierar densamma. Detta ger stora möjligheter att organisera och genomföra mindre lokala utvecklingsinriktade forskningsprojekt. I och med att dessa projekt förutsätter ett nära samarbete med skolor, dess huvudmän och dessa arbetande lärare blir praktikrelevansen också inbyggd i forskningsorganisationen. I själva verket är PUD-finansierade forskningsprojekt endast möjliga att genomföra under förutsättning att involverade skolors problem är det som projekten fokuseras mot och bärs av.

Den starka praktikförankringen vid institutionen är tydlig inte bara i forskningens organisation, och därmed dess inriktning, utan också i interna policydokument där utbildningsrelevans framhävs. Man kan därmed se en tydlig linje mellan den praktikorienterade sidan av lärarutbildningarnas olika ämnen, de lokala skolorna, och forskningens inriktning. Detta är naturligtvis en styrka. Forskningsoutput harmonierar med skolornas lokala behov, och därmed, får man anta, också med praktikinära forskning på

området, också nationellt. Samtidigt kan man här notera två faror. Det första faran går den riktning vi tecknat förut. Forskningen riskerar att bli fragmentiserad. Det vill säga det kommer att handla om att lösa lokala skolproblem mer än att bygga ett övergripande forskningsprogram på sikt. Den andra faran är att forskningen blir alltför beroende av praktiken. Forskningen blir till för att lösa praktikers problem. Inom de pedagogiska fälten är detta ett välkänt dilemma. Å ena sidan är det rimligt att forskningen bidrar till att utveckla utbildningspraktik, å andra sidan behöver forskning stå på egna ben. Det vill säga, å ena sidan legitimerats de pedagogiska forskningsfälten av att de i rimlig utsträckning kan förväntas ta ett samhälleligt ansvar som innebär att skolan på sikt blir bättre (samtidigt som *bättre* naturligtvis kan innebära en mängd olika saker), å andra sidan bör forskningsfrågor också kunna vinnas ur grundläggande vetenskapliga frågor, och tidigare forskning, helt oavsett lokala skolors tillfälliga behov och frågeställningar.

Det betyder att samtidigt som PUD, och de regionala medel som ger möjlighet till utökad forskning, naturligtvis är en tillgång för forskningsverksamheten vid institutionen, finns det också anledning att se upp här. Risken är att grundläggande, och för de pedagogiska vetenskaperna centrala frågeställningar glöms bort, till förmån för lokalt utvecklingsprojektsdrivna undersökningar. Sannolikt skulle en högre grad av samordning mellan olika projekt vara en framgångsrik strategi. Professorsgruppen skulle kunna spela en central roll i denna samordning för att koordinera enskilda ansökningar så att de också bidrar till den bredare forskningsmiljön. Det innebär att professorsgruppen sannolikt också skulle kunna med bidra med ett konceptuellt arbete och i detta sammanhang också bidra till begreppsutvecklingen inom pedagogiskt arbete. Något som skulle kunna skapa en tydligare struktur för fortsatt forskning på området.

När det gäller forskningens professionsrelevans är den allmänt sett hög. Sannolikt bidrar forskningsfinansieringen struktur till detta. Den lokala/regionala medelstillelningen som utgår från skolors faktiska behov skapar en naturlig professionsrelevans för forskningen. Samtidigt som det ur allmänvetenskapligt forskningshänseende inte är självklart att forskning i hög utsträckning används för att svara på frågor som lokala skolor själva identifierat, är det ur professionens anknytningshänseende naturligtvis bra. Odiskutabelt blir forskningen på så sätt professionsanknuten.

Utbildningsrelevans i relation till professionsrelevansen blir här också en central fråga. Att forskning är professionsrelevant betyder inte att den automatiskt blir utbildningsrelevant. Lärarutbildningarnas innehåll, och de generiska pedagogiska frågor som där är av central vikt för framtida lärare, täcks inte självklart in i smalare ämnesdidaktiskt inriktad forskning. Det är då uppmuntrande att se att den forskning som produceras vid institutionen som inte i lika hög utsträckning publiceras i prestigefyllda tidskrifter eller genererar lika mycket citeringar inriktar sig på att ta tag i dessa bredare och komplexare frågor. Vi kan också se att ambitionen att gå vidare med dessa frågor finns vid institutionen formulerad i de nyligen instiftade forskningsprogrammen. Till exempel skulle programmet Pedagogiskt ledarskap, rimligen kunna rymma centrala allmängiltiga forskningsfrågor. På sikt skulle detta kunna skapa en forskningsprofil som bidrar till publikationer inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete och därmed stärka institutionens forskningsprofil. I detta sammanhang borde professorerna också kunna få ett utökad uppdrag, förstärkt med beslutsmandat, i frågor som rör forskningsinriktningar och framtida forskningssatsningar.

Seminarieverksamhet är i mycket den högre utbildningens, och inte minst forskarutbildningens, livsnerv. För att säkra framtida god, och sammanhållen, forskning är

seminarieverksamheten av central betydelse. Seminarieverksamheten borde kunna integreras med forskning tydligare, och ge doktoranderna större möjligheter att presentera sina pågående forskningsbidrag och avhandlingsprojekt. Det är här av vikt att de seniora kollegorna tar sitt ansvar och hjälper till att infoga de yngre kollegorna och doktoranderna i forskningsarbete. I detta sammanhang är det likaså viktigt att fragmentisering motarbetas. Det är ett rimligt krav att de som akademiskt kan anses ha det yttersta ansvaret för forskningsmiljön, det vill säga professorerna, även här bidrar till att tydligt strukturera upp verksamheten och även deltar vid seminarier som ligger utanför den egna ämnesdidaktiska specialkompetensen. För att detta skall vara möjligt är det även på denna punkt viktigt att professorerna har en central roll i olika beslutsprocesser. Forskning bör ledas och styras av de som är mest lämpade för uppgiften, med andra ord av professorer i ämnet. Alltför hård administrativ styrning av forskning är en uppenbar fara. Som riktningsskivare borde de nyinstituerade forskningsinriktningarna kunna göra nytta. För att på så sätt se till att den framtida forskningsproduktionen, förutom de ämnesdidaktiska bidragen, också i högre utsträckning, och tydligare, hamnar under kunskapsområdet pedagogiskt arbete och bidrar till att utveckla dess kunskapsbas.

4 Forskningens relation till utbildning inklusive forskarutbildning

Forskargrupperna har organiserats tematiskt utifrån ämnesdidaktik eller professionsspecifik forskning relevant för lärarutbildningsområdet och är sprungna ur lärarprogrammen/ämnena som finns vid institutionen. På så vis har utbildningsprogrammen varit styrande för vilka forskningsgrupper som etablerats. De 11 forskningsgrupperna riktar sig till samtliga lärare vilket är positivt utifrån möjligheten för exempelvis adjunkter att ta del av pågående forskning inom ämnet och på så vis ytterligare stärka forskningsbasen i utbildningarna. Att disputerade och doktorander ges möjlighet att berätta om sin forskning för studenter och att bemanning av kurser sker utifrån lärares kompetensområden är ett fortsatt utvecklingsområde som också skulle bidra med ökad kontinuitet och minska förekomsten av att lärare hoppar in tillfälligt i kurser, med konsekvensen av ökad dokumentation kring kursstruktur och innehåll. Detta skulle i högre utsträckning också synliggöra forskningen och de två forskningsprogrammen för studenter. Ytterligare en möjlighet framåt är att erbjuda studenter från grundnivå och uppåt att skriva sina självständiga arbeten eller genomföra utvecklingsprojekt inom ramarna för pågående forskningsprojekt. Goda exempel återfinns inom magisterprogrammet där studenter inbjuds till några forskningsgrupper för att presentera sina uppsatser, att inte bara bli forskningskonsumenter utan också forskningsproducenter.

Forskningen vid ILU och dess två forskningsinriktningar Ämneslitteracitet, läsning och skrivning i alla ämnen och skolformer samt Ledarskap/lärarskap i pedagogiska praktiker ter sig relativt osynlig på webbplatsen för HDa. Åtta av forskningsmiljöerna presenteras under forskning om lärarutbildning. Omfattningen av det innehåll som presenteras skiljer sig markant mellan de olika forskningsmiljöerna vilket kanske inte är så konstigt då dessa skiljer sig åt i etableringsfas och i storlek. Det är först när en direkt sökning av pedagogiskt arbete görs på webbplatsen som ämnet och forskarutbildningen i ämnet och dess två inriktningar presenteras. Frågan om vad som är förgrund och vad som är bakgrund bör ställas i relation till ämne och forskningsfokus. I dagsläget är ämnet relativt osynligt utifrån att forskningen i pedagogiskt arbete rubriceras som forskning om lärarutbildning. Detta kan medföra att studenter inte urskiljer ämnet eller dess forskningsinriktningar.

Det framkommer i granskningen att flera medarbetare efterfrågar ett mer strategiskt grepp med riktlinjer för hur ILU ska arbeta långsiktigt och systematiskt för en forskningsbaserad lärarutbildning. Vid genomgång av innehållet kopplat till lärarprogrammen på högskolans webbsida är det oklart hur de olika forskningsprofilerna synliggörs i utbildningen. Det är inte heller tydligt vilken funktion profilerna har avseende forskarutbildningen i pedagogiskt arbete mer än att sökande till doktorandtjänster gärna knyts till antingen profilen Ämneslitteracitet, läsning och skrivning i alla ämnen och skolformer eller profilen Ledarskap/lärarskap i pedagogiska praktiker.

Forskningens inriktning beskrivs också i termer av temaområden som spänner över olika skolformer och skolämnen och som forskare från flera olika forskningsgrupper har gemensamt i sin forskning, bland annat *hållbar utveckling, estetiska uttrycksformer, kunskap och kunskapsformer, ämneskunnande, återkoppling, läsning och skrivning, ämneslitteracitet, relationella aspekter och bildning*. Att forskningen organiseras och tematiseras på ett flertal olika sätt på högskolenivå, institutionsnivå och utifrån forskningsprofiler och temaområden riskerar att ge en otydlig bild av forskning i studenternas ögon då forskningen blir svårnavigerad.

För bygga en kritisk massa inom de olika forskningsmiljöerna krävs ett stabilt inflöde av forskarstuderande som efter disputationen ser HDa som en attraktiv arbetsplats. Antagning av doktorand(er) finansierade av högskolans interna forskningsmedel sker vartannat år. För att öka antalet forskarstuderande ses forskarskolor och samarbeten med andra lärosäten som en viktig strategi framåt. I dagsläget finns doktorander knutna till alla forskningsgrupper utom naturvetenskap/teknik och utbildningshistoria. Flera doktorander har externa handledare och forskningsmässiga sammanhang vid andra lärosäten. Detta är naturligtvis en tillgång, men kan även medföra en risk för att doktoranderna identifierar sig mer med mer etablerade externa forskargrupper än den egna forskningsmiljön i pedagogiskt arbete. För att bygga en gemenskap, social såväl som innehållslig, bland doktoranderna inom ämnet pedagogiskt arbete vid HDa kan seminarieverksamheten utvecklas ytterligare, med fokus på ökad närvaro, textdiskussioner och teori-/metodseminarier. Även karriärplanering för doktorander i slutfasen av sin forskarutbildning är viktigt för att kunna bibehålla kompetensen vid lärosätet och på så vis säkra en mer långsiktig kompetensförsörjning.

5 Samverkansarbete och samhällsspridning

En viktig arena för samverkansarbete och forskning är Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna (PUD) som är Högskolan Dalarnas Regionala utvecklingscentrum (RUC) och de dialogmöten som genomförs med representanter från lärarutbildningen och medlemsorganisationerna för att identifiera aktuella forsknings- och utvecklingsområden genom medel från bland annat Skolforskningsfonden. Från Skolforskningsfonden kan disputerade med en anställning om minst 50% vid HDa ansöka om medel tillsammans med en skolhuvudman. Utgångspunkten är praktisknära forskning där skolans/förskolans behov ska vara väsentligen vägledande i formuleringen av syftes och frågeställningar och att projektet utgår ifrån skolans systematiska kvalitetsarbete. Det är också inom ramarna för PUD som mycket utav samhällsspridningen sker, genom exempelvis nätverksträffar, öppna föreläsningar och spridning av populärvetenskapliga rapporter från projekt som finansierats av PUD.

Vissa försök har gjorts för att definiera praktikinära forskning, men detta är ett viktigt kontinuerligt arbete som också bör inkludera hur forskningen ska inbegripa förutsättningar för kritisk forskning och hur detta kan balansera mot uppdragsforskning. Vilka är möjligheterna och förutsättningarna för att driva grundfrågor i forskning som inte är sprungna ur direkta önskemål eller utvecklingsområden från förskola- och skolverksamheter? Forskningsämnet och området pedagogiskt arbete definieras ofta i termer av dess praktikrelevans och närhet till de pedagogiska verksamheter som står i fokus för forskningen men i vilken omfattning inryms forskning som inte är behovsstyrd eller som inte har en extern beställare? Denna typ av samverkansforskning utgör en mycket viktig del av institutionens forskning och den har direkt bäring till att stärka den vetenskapliga basen i lärarprogrammen. Det förefaller dock oklart vilken funktion institutionens forskningsprofiler och teman har i relation till uppdragsforskningen. Är dessa styrande för vilket fokus uppdragsforskning kan ha eller förekommer uppdragsforskning som innehållsligt inte är kopplat vare sig till profilområden eller teman? Detta är kanske främst en fråga om forskningens organisering och profilering på olika nivåer och vad som ses som förgrund och bakgrund. Ett utvecklingsområde i relation till detta är att formulera hur långsiktighet, kontinuitet och successiv kunskapsuppbyggnad i samverkan kan säkras. Exempelvis genom att besluta om lektorstjänster i grund- och gymnasieskolan, något som har varit en diskussion inom PUD, men hittills inte resulterat i något konkret beslut.

Det är dock tydligt att det genom PUD finns tydliga strukturer och ytor för samverkan, samt kvalitetskriterier för de ansökningar som inkommer till PUD. För att ytterligare stärka lärarutbildningens vetenskapliga bas finns det skäl att överväga om också studenter i grund- eller avancerad utbildning kan delta i uppdragsforskning. Även riktning gällande möjlighet att söka lektorat via PUD är någonting som behöver beslutas av högskolan.

Utöver PUD samverkar institutionens forskare med andra myndigheter och samhällsaktörer såsom bland annat Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten och aktörer från näringsliv. Institutionens forskare har deltagit vid nätverksträffar, konferenser, symposier och förekommit i media för att sprida sina forskningsresultat. Här identifierar bedömargruppen ett utvecklingsbehov av att i större utsträckning synliggöra institutionens forskning på lärosätets hemsida.

6 Sammanfattande rekommendationer och kommentarer

Svensk utbildningsvetenskap, där pedagogiskt arbete ingår, rymmer en stor bredd och mångfald av ansatser, teorier, metoder och frågor. Det har dock utvecklats parallellt och med mindre av samverkan över olika ämnesgränser. Lärarutbildningskommitténs slutbetänkande (LUK 97), *Att lära och leda - En lärarutbildning för samverkan och utveckling* (SOU 1999:63) rekommenderade att lärarutbildningens forskningsbas skulle utvecklas och i linje med förslaget kom pedagogiskt arbete att spela en central roll på flera lärosäten. Högskolan Dalarna kom tidigt att etablera och successivt bygga upp området, dels lokalt i förhållande till lärarutbildningen, dels nationellt i förhållande till andra lärosäten.

Redan från start fanns en särskild dynamik inbyggd i forskningsområdets formering. Det skulle hålla sig öppet i förhållande till de pedagogiska professionernas frågor och behov. Därtill skulle det också hålla sig öppet för olika discipliners, ämnens och ämnesdidaktiska angöringar. Denna vällovlige ambition har dock också skapat vissa svårigheter i den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden. Hög vetenskaplig forskningskvalitet förutsätter inte bara

kontextuell lyhörddhet, nytänkande tvärvetenskapliga frågor och studier med hög originalitet utan också en kontinuitet, liksom att forskningen kan kommuniceras tydligt internt och externt för att få genomslag. Även om pedagogiskt arbete vid HDa som kunskapsområde vuxit och fått en mer tydlig organisering under senaste fem åren är dess profil i ett nationellt och internationellt perspektiv ännu relativt otydlig. Bedömaregruppen finner att steg tagits i en lovvärd riktning och att utvecklingen ser ljus ut, men att det också finns viktiga utmaningar här att ta sig an.

Forskningsverksamheten inom ILU och pedagogiskt arbete vid HDa är beroende av såväl en viss organisatorisk infrastruktur och sammanhållning som en vetenskapligt-innehållslig². Emedan det organisatoriska delvis etablerats sedan ett antal år, delvis håller på att utvecklas, återstår ännu ett arbete för att skapa en tydlig forskningsprofil internt innehållsligt i förhållande till lokala avnämare såväl som externt i ett nationellt och internationellt sammanhang. Det behövs för att en sådan ska bli tydlig internt och externt en samordning mellan innehållsliga delar och helheter i kunskapsområdet/ämnet, dvs. en viss koherens. För att en tydligt identifierad forskningsprofil för verksamheten som helhet ska kunna utvecklas krävs en *specificitet*, det vill säga uttalade egenskaper som gör att ämnet skiljer sig från andra ämnen på samma område. Men det behövs också en profil som är tydligt identifierbar externt visavi forskning inom samma område vid andra lärosäten. Den självförståelse som bedömaregruppen erfar gällande vad som utmärker forskningsverksamheten är dess professionsanknytning och kopplingen till den pedagogiska praktikens frågor, dvs. dess praktiktäna profil. En stor del av forskningen har dessutom praktikutvecklande inslag (till exempel inom ramen för ULF-avtalet, Utbildning, Lärande, Forskning). Det är emellertid relativt oklart för bedömaregruppen vari forskningsverksamhetens samlade generella och specifika kunskapsbidrag består. Är det vissa former (till exempel sätt att bedriva följeforskning), vissa frågor, vissa forskningsmetoder, vissa utgångspunkter, vissa teoretiska perspektiv etc.?

Kvaliteten i kunskapsbildningen inom ILU och pedagogiskt arbete vid HDa kan utöver den samlade kunskapsutvecklingen bedömas utifrån kunskapsområdets *certifieringsgrad*, det vill säga i vilken grad man genom verksamheten lyckas uppnå förväntningar och fastställda krav från auktoritativa bedömare som UKÄ, akademi, lärarutbildning, avnämare och studenter. Bedömaregruppen finner att forskningsverksamheten inom pedagogiskt arbete i hög grad bidrar med praktikutvecklande kunskaper och erfarenheter för regionens pedagogiska praktiker. Skolforskningsfonden utgör här en viktig nod i samverkan. I hög grad kommer också denna kunskap lärarutbildningarna till del. Bedömaregruppens bedömning är vidare att institutionens forskningsverksamhet uppfyller de krav som finns i Högskolelagen och i Högskoleförordningen. Vad gäller vetenskapssamhället framstår bilden skiftande. Vissa forskningsgrupper har nått ett internationellt och nationellt erkännande och genomslag för sin forskning, men den samlade bilden ger en mer lokal profilering av forskningen. Det är rimligt att forskningen varierar avseende dess lokala, nationella och internationella orientering, givet dess inriktning mot praktiktäna forskning, men samtidigt finns det skäl att uppmärksamma en eftersträvansvärd balans härvidlag. Forskningen inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete vid HDa håller givet dess korta historia på att nå en etablerad ställning i vetenskapssamhället lokalt och nationellt genom t ex expertroller, vetenskapliga uppdrag, ledande roll i nätverk,

² Jämför här till exempel hur pedagogiskt arbete definierats vid Linköpings universitet (Hultmann & Martinsson, 2018). Här har en rad principiella frågor och grundfrågor inom pedagogiskt arbete utgjort ett nav för kunskapsbildningen, såsom forskningsanknytning, områdets tvärvetenskapliga karaktär, bredd och djup inom området, praktiktäna forskning och utbildning etc.

konferenser och tidskrifter. Men endast en mindre andel av institutionens forskare medverkar i gemensamma forskningsprojekt tillsammans med internationella forskare. Det framstår mot denna bakgrund angeläget att framgent stärka de internationella samarbetena och nätverken genom externfinansierad forskning. Detta kan bland annat åstadkommas genom att ”växla upp” lokala eller nationella projekt kring specifika profileringar inom området pedagogiskt arbete.³

Forskningsverksamheten vid ILU befinner sig mitt i en omorganisering där forskningsverksamheten ska ingå i institutionsvisa sammanhållna akademiska miljöer, dvs. integreras med utbildning och samverkan. I det avseendet har institutionens forskningsverksamhet lyckats väl. De mer långsiktiga strategiska forskningssatsningarna behöver dock relateras till institutionernas *vetenskapliga förankring* och den *institutionella självförståelse* som präglar forskningsverksamheten. Forskningsverksamheten inom pedagogiskt arbete vid HDA har haft en god utveckling, vilket inte minst forskarutbildningen och tillskottet av nya doktorander bidragit till. Ett arbete har påbörjats för att integrera allmän- och ämnesdidaktisk forskning, vilket är lovvärt. Den teoretiska, begreppsliga och konceptuella basen för en sådan utveckling och en ökad koherens är dock fortfarande eftersatt, vilket gör att forskningen drar åt olika håll och inte kan utnyttja potentialerna i en ökad samverkan över och mellan de olika forskningsgrupperna som var för sig är tämligen begränsade vad gäller forskningsintensitet och forskningsvolym. Den nya organisationen har också ännu relativt outvecklade samverkansformer över institutionsgränserna, något som för flera mindre forskningsgrupper kommer att vara avgörande att utveckla för att uppnå en kritisk massa.

Forskare som redan tillhör starka forskningsmiljöer har i regel också tillgång till internationella nätverk inom sitt specialområde. Men på grund av vissa organisatoriska strukturer kan det vara betydligt svårare för nya och ännu inte så välpublicerade forskningsgrupper och miljöer att bygga upp samverkan. Här kan också en nödvändig mobilitet mellan olika lärosäten försvåras genom att olika benämningar/etiketter upprätthåller onödiga hinder för utbyte. För att kunna tackla utbildningsutmaningar blir det viktigt att forskningen tydligt kan kommunicera sina olika kunskapsbidrag, internt inom högskolor och universitet, mellan lärosäten, liksom till avnämare utanför akademien. Här framstår alltså arenor för erfarenhetsutbyte och samverkan vara mycket viktiga att bygga ut.

Forskningsverksamheten inom ILU och kunskapsområdet pedagogiskt arbete har i hög grad vuxit underifrån, utifrån de lärarprogram som lärosätet har examensrättigheter för, vilket blir tydligt i de forskningsgrupper som etablerats. Samtidigt har den pågående omorganiseringen varit en ambition att tydliggöra en profilering av forskningsverksamheten kring teman som är mer generella och övergripande och binda samman de olika gruppernas olika forskningsintressen. Bedömargruppen kan se nödvändigheten av en sådan styrning mot större, bredare forskningsprogram som förmår samla och generera synergier i en stabil långsiktig fokusering. Det är dock viktigt att det som av flera forskningsgrupper uppfattats mer som en top-down-strategi sker med transparens, förankring, delaktighet och tydlighet. I den pågående omorganiseringen utgör detta en utmaning, där någon beskriver läget som en ”organisatorisk turbulens” med hänvisning till bemanningssituationen, kontinuiteten bland linjechefer, campusflytt och organisatorisk splittring. Bedömargrupper erfar att det fortsatta arbetet med att förtydliga riktning, förändringsmotiv och roller är angeläget. De nära beslutsvägarna är en styrka, men de behöver också klargöras och göras tydliga. Kommer ytterligare satsningar på

³ Jämför här till exempel hur praktikinära och lokal forskningssamverkan utifrån aktionsforskning byggts ut i nationella och internationella forskningssamarbeten vid Göteborgs universitet.

de två forskningsprogrammen innebära att en vetenskaplig relevans lämnas företräde framför yrkespraktikens frågor och behov? Bedömaregruppen vill här framhålla att det är viktigt att programmens inriktning inte ska definieras och förstås alltför snävt, utan mer långsiktigt och konceptuellt så att de också kan fånga upp professionernas olika frågeställningar och problem och binda samman olika ämnes-allmändidaktiska inriktningar och frågor.

Utmaningarna framgent består i att skapa forskningsprogram och sammanhållna akademiska miljöer i långsiktig riktning som stödjer utbildningarna, men också når vetenskapligt internationell hög kvalitet. En god grund är lagd och det finns goda förutsättningar att skapa attraktiva profiler för doktorander, post-doktorer, gästforskare etc. Det finns strategier för att attrahera och rekrytera kompetens och även för kompetensutveckling och att behålla kompetens inom viktiga områden. Bedömaregruppen vill dock peka på behovet av ytterligare utvecklade strategier för meritering framöver. En rekommendation är att arbeta fram ett docentprogram eller liknande där disputerade lektorer kan spurras och utveckla förmågor att leda och genomföra forskning, enskilt och i samarbete med andra, förmågor att utforma och planera forskningsansökningar i konkurrens med andra men också förmågor att handleda och kvalitetsgranska utbildning på forskarnivå. Vi vill här också framhålla att det är av central vikt att kraven för docentkompetens inte sätts alltför lågt, vilket är en risk vid en ökad formalisering av meriteringsvägarna. Det kan naturligtvis vara så att docenter behövas av administrativa och organisatoriska skäl, men för den långsiktiga vetenskapliga tillväxten bör den nationella kvalitetsnivån för docentkompetens upprätthållas.

Bedömaregruppen observerar att i några forskningsgrupper bjuds studerande i magisterprogrammet i pedagogiskt arbete in för att presentera och diskutera sina uppsatsprojekt. Det är också ett viktigt steg i att underbygga en framtida rekrytering och skulle med fördel kunna utvidgas i omfattning och systematik, liksom studenters medverkan i, särskilt i de förskole- och grundskole- respektive yrkesämnesdidaktiska områdena där kompetensförstärkning är angeläget framgent. Det är också viktigt att skapa goda förutsättningar för doktorander att fortsätta sin akademiska karriär vid Högskolan Dalarna efter disputation. En långsiktig plan för riktade satsningar i form av post doc-tjänster, gästprofessorer, meriteringsuppdrag vore framsynt. Liksom att utveckla en policy kring lektorstjänster i grund- och gymnasieskolan. Incitamentsstrukturerna för meritering till docent, professor etc. framstår för bedömaregruppen som relativt oklara. Mål, visioner och strategiska programförklaringar framstår viktiga att vidareutveckla och förankra.

Vad gäller den framtida rekryteringen till forskarutbildning och forskningsverksamhet blir ”ett dubbelt perspektiv” nödvändigt. Kommande satsningar kommer att behöva balansera bredd och lokala behov och samtidigt verka för en spetsforskning av hög internationell kvalitet. Vi har i denna rapport pekat på behovet av att förstärka de gemensamma innehållsliga arenorna och utbytena över olika inriktningar och specialiseringar inom ILU och pedagogiskt arbete. Bedömaregruppen erfar att doktorander kan ha svårt att hitta innehållsliga nätverk för sin forskning (pandemin torde bidragit ytterligare till detta). Det finns vissa risker för att doktorander blir något av nomader i ett svårnavigerat landskap men svårigheter att hitta tillhörigheter, där det samlande utbildningsvetenskapliga seminariet ej fungerat som innehållsligt inkluderande eller integrerande i tillräckligt hög grad. Den akademisk socialiseringen för doktorander har vissa strukturella hinder, vissa doktorander har upp till 95 % handledning via zoom. Här framstår internaten viktiga som viktiga motpoler, liksom att utveckla valbara kurser i forskarutbildningen som ett sätt att börja samarbeta mer över olika inriktningar. Även seminarieverksamheten, poängterar flera doktorander för bedömaregruppen, kan behöva ges en nystart där ökad närvaro, textbaserade och publika

diskussioner prioriteras. Inte bara för att sprida resultat, utan också av teoretisk, begreppslik och metodologisk art för att bygga en gemensam kunskapsbas inom området. Här blir professorernas roll och uppgifter viktiga att klargöra. Enligt bedömaregruppen behöver dessa få mandat och ta en tydligare ledande roll i utvecklingsarbetet, liksom att det institutionsövergripande doktorand- och handledarkollegiet tydligt får en roll som enande kraft i att fortsatt utveckla en samlad kunskapsbas inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete.